

De fem ledorden

Pilgrimsledningens särart kan beskrivas utifrån fem viktiga motiv eller teman. Dessa beskrivs i denna del utifrån fem ledord. Det första ledordet "andlighet" kan ses som det övergripande motiv som förbinder de övriga ledorden. Kopplingen till "motionsled", "naturled" och "kulturled" torde vara tydlig i ledorden "hälsa", "hållbarhet" och "historia". Därtill har lagts ledordet "dialog" som anknyter till vandringen som ett medel för möte, gemenskap och social sammanhållning.

Den bärande tanken är att pilgrimsledningarna vilar på den utvidgade gemenskapens grundhållning. Rent konkret kommer det till uttryck genom att pilgrimsledningarna, som bygger på bestämda religiösa traditioner, välkomnar varje människa att utifrån sina egna förutsättningar och utgångspunkter bruka dem. På så vis bidrar pilgrimsledningarna till gästfrihet, samverkan och holism och stärker tanken på varje människas rätt till frihet och integritet.

Vi kan se varje ledord utifrån i huvudsak tre perspektiv:

- Den enskilde pilgrimens upplevelse, det vill säga från pilgrimsvandringen som existentiell händelse.
- Pilgrimsledningens koppling till allmängiltiga behov och intressen, som folkhälsa, social och ekologisk hållbarhet, ett tillgängliggörande av det gemensamma kulturarvet.
- Den kristna pilgrimstraditionens berättelser och världsbild, de historiska avtryck som den kristna historien lämnat i vårt land och av en kristen tolkning av vår egen samtid.

Dessa perspektiv ska inte förstås som inbördes motstridiga synsätt utan just som olika utgångspunkter utifrån vilka pilgrimsledningarna kan tolkas. Utgår vi från den enskilde pilgrimens upplevelse är det inte alls självklart att denne lägger så stor tyngdpunkt på samhällsperspektivet eller känner sig bekväm med att tolka upplevelsen utifrån ett kristet perspektiv. För pilgrimen är det vandringen som existentiell händelse som står i centrum. Likafullt står pilgrimens erfarenhet i ett förhållande till både det samhälleliga och det religiösa perspektivet, eftersom båda dessa perspektiv bidrar till att forma pilgrimsleden.

Det kristna perspektivet är naturligtvis inte heller oförenligt med samhällsperspektivet utan kan bidra till att fördjupa det, liksom samhällsperspektivet är oundgängligt för det kristna perspektivet. Men den som ser nyttan av pilgrimsleder utifrån ett samhällsperspektiv behöver inte nödvändigtvis stödja detta med argument som utgår från argument som bygger på en exklusivt kristen världsbild och värdegrund. Det finns goda skäl att bejaka utvecklingen av pilgrimsleder också utifrån argument som har giltighet inom ramen för den sekulära statens uppdrag. På samma sätt kan det finnas skäl att bejaka pilgrimsleder utifrån argument som bygger på religiös utgångspunkt men inte lägger någon större vikt vid deras samhällsnytta.

Vi kan närma oss pilgrimsledningarna utifrån olika målbilder, värdesystem och uppdrag och ändå finna goda skäl att bidra till deras utveckling. När vi bejakar det som här beskrivs som pilgrimstankens grundhållning som en normativ utgångspunkt blir det emellertid viktigt att söka en förståelse av pilgrimsleden som bidrar till mänsklig frihet, en utvidgad gemenskap, gästfrihet, samverkan och holism. Detta är en utgångspunkt som i lika hög grad kan motiveras utifrån den enskilde pilgrimens perspektiv, samhällets demokratiska värderingar och den kristna traditionens världsbild. Det är vad de fem ledorden vill bidra till.

Ledorden ur ett pilgrimsperspektiv

Andlighet ur ett pilgrimsperspektiv

Sett från pilgrimens perspektiv blir det viktigt att fråga sig på vilka sätt vandringen kan erfaras som en andlig och existentiell händelse. I tidigare avsnitt har detta beskrivits utifrån tankarna om pilgrimsvandringens grundhållning. Att vara pilgrim är att söka en utvidgad gemenskap – att vandra tillsammans, inte bara med andra pilgrimer på väg till samma geografiska mål, utan med alla människor, med hela skapelsen. Det är först och främst en solidaritetshandling. En erfarenhet av, och kanske en bekännelse om, att höra samman.

Att genom vandringen bli del av något större är en avgörande del av de flesta pilgrimers erfarenhet. I den erfarenheten samspelar den utvidgade gemenskapen och "det heliga", som två sidor av samma mynt. Begreppet "det heliga" används här som ett samlingsbegrepp för det vi människor upplever som den yttersta meningen, livets grund, en högre sanning eller verklighet, det äkta och sanna i oss själva, det högsta goda och som Gud. Det är alltså inget som kan begränsas till en uttalad religiös övertygelse eller ens till en klart formulerad livstolkning. Erfarenheten av det heliga ligger i minst lika hög grad på den direkta upplevelsens plan.

I vår tid när det finns många existentiella hot som drabbar alla människor lika, oberoende av religion eller kultur, blir det särskilt viktigt att lyfta fram det som förenar. Det manar till ett förhållningssätt där andliga traditioner söker överbrygga barriärer, där vi kan dela erfarenheter och söka förståelse och gemenskap. Att vandra tillsammans, att i bön och goda tankar bära varandra och att besöka varandras heliga platser kan då vara djupt meningsfullt och hoppingivande. Att söka det heliga – i oss själva och i mötet med den andre – är att söka en mening, en livstolkning förankrad i den utvidgade gemenskapen, som överskrider det egna jagets behov och intressen, och förbinder oss med det som är större.

Pilgrimsvandringens andlighet är på många vis särskilt väl anpassad till en situation där samspelet mellan religionerna måste skifta från konflikt till dialog, från konkurrens till samverkan. Det skapar rum för den enskildes andliga frihet. I pilgrimsvandringen förenas vi i en mänsklighet. Det är inte omöjligt att vår äldsta rit, vid sidan av måltiden, är just att vandra tillsammans. Kanske ligger det nedlagt i vår arvs massa att ge sådana grundläggande gemenskapsbyggande handlingar en existentiell mening: Kanske är det så språket och konsten, sagorna och myterna, sångerna och dansen har kommit till.

Det heliga framträder på olika sätt i olika tider och för olika människor. I boken "Om heligheten – och dess envisa vägran att försvinna", skriver Owe Wikström:

Ordet helig kan lika väl vara en inomreligiös term med metafysiska övertoner som ett ord som uttrycker en känsla inför det privat eller kollektivt okränkbara. Helighet kan vara kopplad till symboler som väcker en speciell känsla eller till de ceremonier och riter som beledsagar en sådan. Heligheten kan förknippas med vördnadsvärda urgamla traditioner. För några är heligheten relaterad till symboler för värden som man med alla medel vill värna: familjen, landet, tron, äran.

Den svenska kulturen har rört sig bort från de religiösa traditionernas gemensamma, stora helighet till de personliga, små heligheterna. Cecilia Melder beskriver i sin avhandling "Vilsenhetens epidemiologi", med utgångspunkt i World Values Survey hur Västeuropa, och i synnerhet Sverige, blivit ett undantag i världen på grund av sin starka betoning av sekulärt-rationalistiska värden och av individuellt självförverkligande. Det svenska samhället har kommit att präglas av ett individcentrerat andligt sökande medan traditionella religioner och institutioner förlorat i betydelse.

I traditionella samhällen väger gemenskapens intressen tyngre än individens, och det heliga uppfattas ofta som en symbolisk representation av kollektiva värden. I ett samhälle där individens behov får ett större utrymme tenderar det heliga å andra sidan att i högre grad tolkas som subjektiva upplevelser utan normativ betydelse för samhället. Medan det första synsättet ofta förknippas med konservativa och auktoritära synsätt och ofta leder till andlig ofrihet är det senare förhållningssättet ofta kopplat till progressiva och liberala värderingar som kan leda till individualism, konsumism och andlig vilsenhet.

Föreställningen om en utvidgad gemenskap grundad i det heliga pekar ut en riktning bortom såväl ensidig individualism som kollektivism. Det är i och genom en sådan gemenskap som människor ges möjlighet att utveckla sin egen personlighet och bli självständiga och fria individer - därmed blir vi inte anonyma delar av en massa och inte heller isolerade individer.

Nu som förut söker människor det heliga för att hitta en förankring i tillvaron och en plats i en utvidgad gemenskap. Det sekulära samhället, med sina demokratiska och frihetliga traditioner skapar både nya möjligheter och utmaningar för människors existentiellt andliga sökande. Pilgrimsvandringens utveckling i Sverige och Västeuropa speglar dessa förändringar.

Hälsa ur ett pilgrimsperspektiv

Människors motiv för att pilgrimsvandra är ofta att söka livsmod, livsmening och livsglädje. När vi beskriver pilgrimsvandringen utifrån dessa motiv anknyter vi naturligt till vandringen som existentiell händelse – tanken att vandringen rymmer en erfarenhet som är större än någon etikett vi sätter på den.

I filmen "The way" följer vi ett antal personer som av olika skäl gett sig ut på pilgrimsvandring i Spanien. Den ene sörjer sin son, den andre vill göra sig fri från rökningen, en vill gå ner i vikt och ytterligare en vill övervinna sin skrivkramp. Under resans gång omdefinieras emellertid syftet med vandringen och nya tolkningar av vandringen ersätter de ursprungliga.

Dessa tolkningar uppenbarar samtidigt en underliggande, mer djupgående livsproblematik som de ursprungliga motiven på olika sätt har sitt upphov i. Denna förskjutning möjliggörs genom vandringen. Det är den som i sista hand gör pilgrimsvandringen till vad den är. Som pilgrimer förs vi till en punkt där vi ser på oss själva och på våra livsproblem utifrån nya förutsättningar. Vi får nya perspektiv på tillvaron.

Pilgrimsvandringen är inte en erfarenhet som lyfter oss ur det kroppsliga och jordiska, utan snarare låter oss erfara livet på djupet. Den kropp som blir fysiskt trött efter en lång dags vandring skänker tillfredsställelse och lugn. Vandringen i naturen, omgiven av naturliga ljud, bidrar till mental avkoppling och psykiskt välbefinnande. Där människor går tillsammans i tystnad, bön och samtal kan det uppstå en samvaro som stärker och bygger upp.

Att vandra på egen hand kan också stärka upplevelsen av samhörighet med livet. Att få uppleva sig vara en del av Skapelsens kretslopp kan bidra till en glädje som förmår bryta det grepp som skam, smärta och ångest får över våra liv. I pilgrimsvandringen kan alla dimensioner av hälsa samverka och understödja varandra och det är i detta holistiska förhållningssätt som det andliga ofta blir som mest tydligt.

I pilgrimsvandringen bejakas livets sårbarhet och därmed de människor som lever med den sårbarheten. Det är i grund och botten var och en av oss. När vår rörelsefrihet begränsas av ålder eller sjukdom kan varje steg vi tar bli en källa till glädje. Det finns så mycket som kan väcka vår tacksamhet när ingenting är självklart. Då kan det vara ett mirakel att ännu en gång få möjlighet att vara under trädkronornas valv och lyssna till suset i löven. För en som är rik på år kan varje dag bli en dyrbar gåva att ta vara på. Vandringen blir ett sätt att göra det.

Pilgrimsvandring är därför inte bara en aktivitet för de unga, friska och starka, utan minst lika mycket för oss som känner oss utmattade, slitna och sjuka. Värdet i att pilgrimsvandra ligger inte så mycket i att utmana vår egen eller någon annans fysiska prestationsförmåga som i att få vila i rörelse och känna sig levande, mottaglig, med öppna sinnen.

När vandringen får präglas av eftertanke, stillhet och långsamhet, när vi tillåter oss att ta in omvärlden med alla sinnen, kan vi uppleva en djupare anknytning till livet. Det kan fungera som en krishantering och sorgbearbetning. Vi kan uppleva oss vara burna av de livsuppehållande krafter som ständigt gör våra egna liv möjliga. Det kan vara ett sätt att få ångesten att släppa.

Livet är både gåva och ansvar. För att kunna ge måste vi lära oss att ta emot – och när vi ger kan vi upptäcka att vi själva får mycket mer än vad vi ger. Omsorgen om andra gör våra egna liv meningsfulla och värdefulla. Vi kan bli grundade i en tillit större än vanmakten, en frid som inte ofriden biter på. Vi kan se förbi våra egna omedelbara behov för någon annans skull. Om vi saknar denna grund i oss själva blir vi övermannade och besegrade. När vi har den kan vi vända det destruktiva och meningslösa till något livgivande och gott. Många människor lever med sinnesrobönen:

Gud ge mig sinnesro
att acceptera det jag inte kan förändra,
mod att förändra det jag kan
och förstånd att inse skillnaden.

Sinnesro och acceptans är begrepp som kan komma nära i betydelse. Det finns krafter utanför oss själva som bibehåller livet, som bär oss, också när vi känner oss hjälplösa. Vi är inte utelämnade åt oss själva. Vi behöver öva oss i att släppa taget, att lägga livet i Guds händer. En sådan bekymmerslöshet kan vara återhämtande, restorativ. Vi kan inte alltid vara i ett läge där vi har krav, omsorger och ansvar för ögonen. Då dräneras vi på kraft. Vi behöver också få vara i viloläge. Ibland behöver vi slippa ta ansvar. Ibland måste få "bara vara", vandra utan mål, lägga oss i solen och njuta av värmen och vinden som smeker vårt ansikte.

Hållbarhet ur ett pilgrimsperspektiv

Pilgrimsvandringar sker ofta i naturen, i skogen, vid havet, eller över öppna fält. I David Thurfjells bok "Granskogsfolket – hur naturen blev svenskarnas religion" diskuteras hur andliga behov som förknippats med den kristna religionen kommit att överföras på naturen. Det är där många känner sig vara del av något större och i dialog med "själva livet". Naturen blir som en motbild mot samhällets förtingligande och förtyligande krafter, en plats för frihet, frid och helande. I mötet med naturen kan vi uppleva hur vår motståndskraft stärks och våra liv blir mer hållbara. Detta är en viktig orsak till varför pilgrimsvandring har fått ett så starkt genomslag i nordiska länder.

Men Thurfjell visar också hur vår relation till naturen tenderar att bli förtyligad. Vi kallar oss för ett naturälskande folk trots att allt färre lever nära naturen. De flesta av oss är tillfälliga besökare som under begränsad tid vill kunna åtnjuta de "tjänster" som naturen tillhandahåller, som vila, avkoppling, rekreation och skönhetsupplevelser. Vi lever inte i den sortens andliga symbios som till exempel Amazonas ursprungsbefolkning har till urskogen. Vi har svårt att bryta oss ur det konsumtionstänkande och de bakomliggande förhållningssätt som det moderna tillväxtsamhället bygger på. Naturen fortsätter att vara den underordnade, exploaterade parten.

På ett liknande sätt kan nog många idag uppleva att de inte heller lever i den sociala samhörighet och andliga gemenskap som präglade äldre tiders samhälle och religionsutövning. Som dokumentärfilmaren Erik Gandini beskriver i filmen "The swedish theory of love" har det svenska samhällets utveckling lett till frihet, jämlikhet och materiellt välstånd men också till ensamhet, övergivenhet och vilshenhet. Socialpsykologen Johan Asplund har skrivit om hur deltagandet i den kristna gudstjänsten i det sekulariserade samhället kommit att präglas av ett slags distansering och åskådarperspektiv. Församlingen reduceras till "publik" vilket gör att många aldrig upplever sig delaktiga i gudstjänsten som ett inre skeende. De som leder gudstjänsten blir ett slags ställföreträdande gudstjänstfirare som gestaltar det heliga dramat för de andra.

Kanske är det så att pilgrimsvandringen särskilt berör människor i det sekulariserade samhället just därför att vandringen som existentiell händelse erbjuder ett sätt att uppleva en social gemenskap som inte känns tvingande och en andlig delaktighet som inte hindras av det religiösa språket. För att övergången från åskådare till deltagare ska bli verklig krävs emellertid att ömsesidighet får ersätta exploatering, att gemensamma behov får betyda mer än egna.

Det är genom detta skifte som pilgrimsvandringen kan bidra till ett mer hållbart liv. Den måste leda till att vi "svarar an" på livet, att vi inte bara tar emot utan också ger. Att vandra som pilgrim innebär att ta verkligheten som en källa till möten med det heliga på allvar.

Pilgrimsvandringen kan ge oss insikten att vi inte är tillvarons mittpunkt och centrum. Mitt liv fungerar inte om jag tror att jag ska kunna klara av att leva det utan att förlita mig på de understödjande och livgivande krafter som bär upp det. Jag är ständigt buren. Jag är ständigt given livet. Allt syftar inte till att tillgodose mina behov, men också mina behov räknas. Jag har inte ansvar för allt, men jag kan svara an på livet i allt jag gör. Jag kan inte åstadkomma någon förändring på egen hand, men jag kan vara del av förändringen. Det hänger inte på enbart mig, men mitt liv gör ändå skillnad.

De sju steg som Green Pilgrimage Network föreslagit ger en bild av hur pilgrimsvandringen leder till en djupare, mer transformativ involvering i livet och världen. Att bli närvarande i vandringen och se dess egenvärde, att färdas med omsorg och vördnad för det som möter, i en ärlig vilja till förståelse och djupare insikt, i delaktighet och gemenskap men också i tacksamhet och öppenhet inför "den andre" som erbjuder dig möjlighet till förvandling och förnyelse.

Denna omställning till ett mottagande, öppet förhållningssätt där livet blir möjligt och där verkligt ansvarstagande kan utvecklas ligger till grund för de flesta andliga traditioner, inte minst de tolv stegen. I pilgrimens nyckelord finner vi begrepp som kan vara vägledande för en sådan omställning; som långsamhet, enkelhet, tystnad, andlighet.

Pilgrimsvandringen har en koppling till fredsmarschen, miljörörelsernas demonstrationståg, ja, även till fackföreningstågen och de politiska rörelser som lade grunden för demokratins genombrott. De uttrycker alla en strävan mot ett gemensamt mål, som också kräver personligt engagemang, risktagande och försakelse. De är alla ett uttryck för viljan att bära ett budskap till andra.

Under klimatvandringen till FN:s klimatmöte i Glasgow bar pilgrimerna med sig uppmaningen "till alla människor, inklusive oss själva, att ta jordens klimatnödläge på allvar", "att hjälpas åt att förändra vårt sätt att leva för att uppnå nollutsläpp av växthusgaser senast år 2050." Vandringen var en uppmaning till "alla som på olika sätt är del av Pilgrim's walk for future att under sin vandring rannsaka sina liv, staka ut en personlig färdplan och sätta sig själva i rörelse mot ett mer hållbart liv."

Historia ur ett pilgrimsperspektiv

Historien kan fungera både som en legitimerande kraft och som ett subversivt, transformativt minne. Ser vi till de religiösa traditionerna har de ofta fungerat på båda dessa sätt. Historien kan användas för att rättfärdiga maktstrukturer och politiska agendor, den kan reduceras till propaganda och även brukas för att dölja det vi vill osynliggöra. Historien kan också brukas till att avslöja maktstrukturer och skapa nya perspektiv, den kan vara ett kritiskt verktyg som blottlägger propagandans enkla svar och den konventionella religionens begränsande tvång. Den kan lyfta fram den komplexa verklighet som tidigare varit dold och möjliggöra en mer autentisk livshållning.

Det finns inte något förflutet som är objektivt och oberoende av mänsklig tolkning. Historien formas av människors sökande efter mening och sammanhang. Det formas av vår egen tids utmaningar och konflikter. Det är mot bakgrund av detta sökande som historien får konturer, både genom att vi får en förståelse av oss själva och vår egen tid i ljuset av det förgångna och genom att vi blir medvetna om hur det förgångna skiljer sig från vår egen tid.

Vi kan finna många exempel på hur samtidens utmaningar och konflikter formar sökandet efter mening och sammanhang. Idag innebär klimatnödläget inte bara att vi tvingas ompröva hur vi kan skapa hållbara samhällen här och nu och inför framtiden. Det innebär också att vi omprövar det förflutna. Vår egen samtid låter oss få syn på sådant som tidigare inte uppmärksammats. Historiker har till exempel kunnat visa hur klimatförändringar och naturliga skeenden som pandemier har påverkat mänsklighetens utveckling i mycket högre grad än vad man tidigare insett.

Andra världskrigets fasor, atombomben och det kalla krigets terrorbalans har på ett liknande sätt förändrat synen på det moderna samhället och på människan, men också skapat nya tolkningar av det förgångna. På ett liknande sätt har uppgörelsen med det koloniala arvet och de patriarkala samhällsstrukturerna bidragit till att förändra vår historiesyn. Att vara pilgrim är att gå i dialog med denna föränderliga historia. Det förutsätter öppenhet och inkännande såväl som en kritisk, ifrågasättande hållning.

Genom pilgrimsvandringen går vi i dialog med vår egen historia och andras berättelser. Vi kan upptäcka det som förenar – men också det som skiljer. Vi får en möjlighet att dela våra erfarenheter och liv med varandra, och att öva oss i att lyssna på andra med öppenhet, lyhördhet och respekt. Den vi gått tillsammans med en liten bit på livets väg är inte längre någon främling för oss utan en medvandrare, en frände.

På så vis kan pilgrimsvandringen göra oss medvetna om historien som en grundläggande betingelse för vårt verklighets- och självmedvetande, att våra livsvillkor inte bara bestäms av det som hänt förut utan också av hur vi väljer att tolka det, vilka berättelser vi för vidare, vilka traditioner som får bli bestämmande, hur det styr våra värderingar, val och handlingar.

Man kan säga att pilgrimsvandringen ställer oss inför en fråga: Vem vill vi vara? Vilken historieskrivning vill vi definieras av? Vilket hopp vill vi bära? Vilka drömmar vill vi näras av? Genom pilgrimsvandringen blir vi delaktiga i en gemenskap som bärs av en urgammal, världsomfattande tradition, större än någon enskild religion. Vi kan se på tillvaron som en resa, en process, med en startpunkt och ett mål, eller annorlunda uttryckt, med ett syfte och en bestämmelse.

Pilgrimsvandringen blir därför också ett aktivt ställningstagande, ett handlande med konsekvenser. Pilgrimsvandringen blir en berättelse som vi själva deltar i, en berättelse som ytterst sett involverar hela tillvaron.

Dialog ur ett pilgrimsperspektiv

Pilgrimer förenas i en global rörelse som årligen involverar hundratals miljoner människor från världens alla religioner – liksom människor som inte räknar sig till någon religion. Det är en mångskiftande och varierad rörelse som kan visa på det som är gränsöverskridande och allmänmänskligt. Grunden för denna rörelse är det dialogiska förhållningssättet, den utvidgade gemenskapens grundhållning.

Det dialogiska förhållningssättet speglas i nyckelordet "delande". Delande är något konkret, yttre men också en inre hållning, att ha ett gästfritt, öppet hjärta. I "Livsmodets väg" uttrycks det på följande sätt:

Det vackraste i livet kan vi upptäcka först när vi inser att vi behöver varandra, när vi utelämnas åt varandras omsorg. Brödet som delas mättar inte bara fler utan bygger också upp en samhörighet som kan ge trygghet, sammanhang, mening och självrespekt. Delandet skapar mervärde. Det motsatta är också sant. Brödet som inte delas lämnar inte bara någon hungrig, det bryter också ner samhörigheten. Det bryter ner oss som människor. Därför är det viktigt att inte så mycket ta som att ge. Andra har arbetat för att skapa det liv jag får leva. Att göra detsamma själv ger en mening som är större än mitt eget liv, som pekar bortom mig själv. Det förankrar mig i en större verklighet.

Det finns begrepp i många kulturer och religioner som beskriver denna delandets hållning. Ett av de mer välkända är kanske det sydafrikanska "ubuntu". I boken "God has a dream" skriver Desmond Tutu om Ubuntu:

Det är essensen av att vara människa. Det talar om det faktum att min mänsklighet är indragen i och oskiljaktigt förbunden med din. Jag är människa eftersom jag tillhör. Det talar om helhet, det talar om medkänsla. En person med ubuntu är välkomnande, gästfri, varm och generös, villig att dela. Sådana människor är öppna och tillgängliga för andra, villiga att bli sårbara, bekräftande i förhållande till andra, blir inte hotade av att andra är dugliga och goda, för de har en korrekt självkänsla som kommer ur vetskapen att de ingår i ett större helt. De vet att de förminskas när andra förnedras, förminskas när andra förtrycks, förminskas när andra behandlas som om de vore mindre än vad de är.

Ubuntu ger människor motståndskraft, gör det möjligt för dem att överleva och att förbli mänskliga trots att försök att avhumanisera dem.

I pilgrimsvandringen tar delandet, det dialogiska, ofta konkreta, vardagliga uttryck. Vi hjälps åt på vägen. Vi bär varandras bördor. Vi ger till vår nästa det hon behöver som vi själva har att dela med oss av. Lite vatten, ett plåster, en filt, en stund av vår tid, en hjälpande och tröstande hand – men bortom det vardagligas skenbara trivialitet är det något oerhört och oändligt vackert som ryms i delandet.

Vi delar vår mänsklighet med varandra, vi delar livets sårbarhet och rikedom. ”Det som är botten i mig är också botten i andra” skriver Gunnar Ekelöf i en dikt från samlingen ”Färjesång”, från 1941. Så förenas vi på djupet, i det som är våra mest grundläggande existentiella livsvillkor. Där spelar det ingen avgörande roll om vi kallar oss kristna, judar eller muslimer, om vi är män eller kvinnor, gamla eller unga, rika eller fattiga. Vi står med samma bävan och samma förundran inför tillvarons gåta.

Samtidigt är pilgrimslederna och pilgrimsmålen djupt förankrade i historien och i våra religiösa traditioner. Det allmängiltiga kommer till uttryck genom det enskilda. Det egenartade och unika kan låta det allmängiltiga bli synligt. Det är inte genom att vi i den andre ser en exakt kopia av oss själva som vi berörs på djupet av hennes berättelse, utan genom att hennes berättelse väcker känslor i oss som också påminner oss om egna erfarenheter. Det är i medkänslan, i viljan att finnas till och vara öppen för den andre, som vi får se oss själva på oss själva.

Det delande som hör till pilgrimsvandringen har förenat människor i kampen för fred, mänskliga rättigheter och för klimatet. Delandet hjälper oss att se de möjligheter vi kan skapa tillsammans. Vi kan inte bara leva för att tillfredsställa egna behov, men inte heller enbart för att tillfredsställa andras. I den generösa öppenheten kan vi vara till för varandra och genom varandra.

Det handlar inte så mycket om vad vi gör som vad vi är. Där vänskap, inte dömande, får prägla livet kan vi lära oss att se vårt eget värde. Vi har alla något att bidra med – också vi som känner oss otillräckliga. Ibland kan det vara just det som behövs – någon som vet och förstår vad det innebär att inte räcka till.

Samtidigt som pilgrimstraditionen präglas av delandets och dialogens perspektiv präglas den också av uppbrottsmotivet, av strävan efter frihet från det som binder. I pilgrimsvandringen kan vi uppleva solidaritet och tillhörighet – men också flyktingskapets och främlingskapets villkor. Det hänger i grund och botten samman. Pilgrimstraditionen bygger på en bejakelse av den större gemenskapen men också på en kritik och ett motstånd mot de krafter som hotar den.

Uppbrottet motiveras av diskrepansen mellan livet som det borde vara och livet som det faktiskt är. Det motiveras av konflikten mellan å ena sidan de repressiva krafter, vars mål är att ensidigt främja sina egna intressen genom att exploatera naturens resurser och förtrycka människor, och å andra sidan, en skapelsegiven ordning som präglas av delande, ömsesidighet och gemenskap.

Den klassiska bilden för detta är Franciskus vandring, bort från korsfararnas läger till den muslimska "fienden" där han sökte finna en väg till försoning och andlig gemenskap bortom våldet. Detta möte över religionsgränser bar frukt i det heliga landet där franciskanerna fått förtroendet att förvalta de kristna heliga pilgrimsplatserna.

Behovet av sådana mänskliga möten bortom maktdemonstrationer och polemik blir inte minst tydligt i vår pluralistiska kultur, där behovet av samexistens och gemenskap över religiösa och kulturella gränser blivit en ofrånkomlig överlevnadsfråga. Religionsdialogen har för många blivit en väg till förnyad förståelse av den egna identiteten, och pilgrimsvandringen ett naturligt sätt att uttrycka det. Den utvidgade gemenskapen har blivit en utgångspunkt för att förstå det kristna livet. Religionshistorikern Friedrich Heiler skriver:

Ju djupare vår vördnad för Gud är, desto djupare måste vår vördnad för andra religioner bli. För mer än två tusen år sedan gjorde kung Asoka, Buddhas hängivne lärjunge, det klart för sitt folk att den som hedrar en annan religion hedrar sin egen, och att den som smäddar en annan religion smäddar sin egen. Hans förmaning gäller också idag.

Heiler menar att den som med sympati försöker förstå religionernas mysterium inte kommer att bekämpa andra religioner, utan verka för att varje religion förverkligas utifrån sin inneboende meningspotential, till förmån för alla människor. Den sanna innebörden av mission blir då inte att konkurrera om människors själar eller att segra i en föreställd konflikt mellan oförenliga kulturer, utan att mötas i en respektfull dialog där omsorgen om den andre och viljan att söka en gemensam förståelse får bli vägledande.